

УДК 911.375 : 005.332.5

DOI: 10.31732/2663-2209-2021-64-182-192

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА МІСТА: АНАЛІЗ ХАРАКТЕРНИХ РИС

Романовська Ю.А.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна, e-mail: bogdana32rom@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

SOCIO-ECONOMIC SECURITY OF THE CITY: ANALYSIS OF CHARACTERISTICS

Romanovska Yuliia

PhD (Economics), associate professor, associate professor of finance department, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Vinnytsia, Ukraine, e-mail: bogdana32rom@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

Анотація. В умовах прискорених темпів урбанізації особливою рисою сучасного забезпечення держави є забезпечення соціально-економічної безпеки міста, яка є важливою умовою його результативного розвитку і одночасно - характеристикою результатів функціонування та розвитку соціально-економічної системи «місто». Метою статті є аналіз характерних рис соціально-економічної безпеки міста, у сукупності яких відображається не лише її іманентна (внутрішня) сутність, а й система зв'язків і відносин, у яких цей феномен формується та розвивається. У статті виділено та описано характерні риси соціально-економічної безпеки міста, які є результатом об'єктивних та керованих процесів, що відбувалися та відбуваються у державі, в регіоні, у місті та у відносинах міста із соціально-економічними системами іншого виду. Характерні риси соціально-економічної безпеки міста слугують інструментом сприйняття у практичній площині доволі абстрактної по суті категорії «соціально-економічна безпека міста», дозволяють поглибити уявлення про соціально-економічну безпеку міста. У сукупності характерних рис соціально-економічної безпеки міста відображаються іманентна (внутрішня) сутність категорії «соціально-економічна безпека міста» та система зв'язків і відносин, в яких цей феномен формується та розвивається. Доцільність аналізу характерних рис соціально-економічної безпеки міста зумовлена не лише їхньою важливістю для повноти та всебічності уявлення про зміст та природу категорії «соціально-економічна безпека міста», визначення напрямів її оцінювання та посилення, але й відсутністю відповідних системних досліджень в економічній безпекології мезорівня. Проаналізовані у взаємозв'язку та взаємозумовленості характерні риси соціально-економічної безпеки міста можуть бути корисними для практики безпекозабезпечувальної діяльності органів міської влади. Їхнє врахування спроможне посилити результативність безпекозабезпечувальної діяльності міської влади, пригальмувати або відтермінувати реалізацію загроз соціально-економічній системі «місто» та послабити наслідки цієї реалізації.

Ключові слова: місто; соціально-економічна безпека міста; характерні риси; аналіз; взаємозв'язок; безпекозабезпечувальна діяльність міста.

Формули: 0; рис.: 4; табл.: 1; бібл.: 17

Annotation. Given the rapid urbanisation, the provision of the urban socio-economic security is a special characteristic of securing a country which is an important factor for its successful development as well as the characteristic of results of function and development of the socio-economic system, called 'city'. The aim of the article is to analyze the characteristics of socio-economic security of the city, which together reflect not only its immanent (internal) essence, but also the system of connections and relationships in which this phenomenon is formed and developed. In this article, we highlight and describe the characteristics of the socio-economic security of the city which is the result of the objective and managed processes that happened and are happening in the country, region, city, and relations between the city and other types of socio-economic systems. The characteristics of the urban socio-economic security serve as an instrument of practical understanding of quite an abstract category, the 'socio-economic security of the city', allowing us to deepen understanding of the socio-economic security of the city. The characteristics of the urban socio-economic security in entirety reflect the immanent (innermost) essence of the 'urban socio-economic security' category and linkages and relations in which this phenomenon is being created and developed. The relevance of the analysis of the characteristics of the urban socio-economic security lies not only in their importance for complete and thorough understanding of the essence and nature of the 'urban socio-economic security' category and definition of its assessment

and enhancement, but also in the absence of the appropriate systematic research in the meso-economic safetyology. The characteristics of the urban socio-economic security analysed through relations and intersectionality can be useful for municipal authorities to ensure security. By counting on them, municipal authorities are able to enhance the effectiveness of the provision of security. Also, it can help us mitigate threats to the 'city' socio-economic system and reduce their impact.

Key words: city; socio-economic security of the city; characteristics; analysis; relation; urban security.
Formulas: 0; **fig.:** 4; **tabl.:** 1; **bibl.:** 17

Постановка проблеми. В умовах прискорених темпів урбанізації особливою рисою сучасного забезпечення держави є забезпечення соціально-економічної безпеки міста. Соціально-економічна безпека міста є важливою умовою його результативного розвитку і одночасно - характеристикою результатів функціонування та розвитку соціально-економічної системи «місто».

Результати проведених автором досліджень дозволили визначити зміст категорії «соціально-економічна безпека міста» в такий спосіб: сукупність різноманітних умов, що забезпечують позитивність характеристик проживання населення у місті та діяльності економічних агентів, задоволення їхніх потреб, дотримання інтересів та прав внаслідок збалансованості інтересів елементів соціально-економічної системи «місто», ефективного використання її потенціалу, що є результатом безпекоорієнтованого управління містом, результативних комунікацій між державою, владою міста, населенням і суб'єктами господарювання.

Проте про соціально-економічну безпеку міста як предмет дослідження неможливо скласти повне та всебічне уявлення лише з визначення змісту цієї категорії, необхідний аналіз характерних рис цього феномена сучасної регіоналістики. Характерні риси (особливості, ознаки, властивості) слугують інструментом сприйняття у практичній площині доволі абстрактної по суті категорії «соціально-економічна безпека міста».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічна безпека різних об'єктів вже не один рік є об'єктом наукових досліджень. Так, станом на жовтень 2021 р. лише в одній наукометричній базі Google Scholar за

ключовим словосполученням «соціально-економічна безпека» налічується більше 15 тис. наукових праць, причому більше 800 з них додано до бази у 2021 р., а за останні 5 років (2017-2021 рр.) у цій базі проіндексовано майже 6200 наукових праць з тематики соціально-економічної безпеки різних об'єктів [1].

Соціально-економічна безпека як самостійна наукова категорія пройшла змістову еволюцію, за сутністю відрізняється від інших наукових категорій економічної безпекології [2] і як предмет наукових досліджень вивчається переважною мірою стосовно таких її об'єктів як держава та регіон (наприклад, [3-7]). А ось соціально-економічній безпеці міста поки ще не приділено належної уваги, її дослідження лише розпочинається, про що і свідчить обмежене коло наукових публікацій з цієї проблематики.

Характерні риси соціально-економічної безпеки міста потребують докладнішого опису, аналізу причин їхнього виникнення, посилення або зменшення прояву, динаміки та взаємовпливу.

Докладність опису характерних рис соціально-економічної безпеки міста зумовлена не лише їхньою важливістю для повноти та всебічності уявлення про зміст та природу категорії «соціально-економічна безпека міста», визначення напрямів її оцінювання та посилення, але й відсутністю відповідних системних досліджень в економічній безпекології мезорівня.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз характерних рис соціально-економічної безпеки міста, у сукупності яких відображається не лише її іманентна (внутрішня) сутність, а й система зв'язків і відносин, у яких цей феномен формується та розвивається.

Викладення основного матеріалу дослідження. Характерні риси соціально-економічної безпеки міста є результатом об'єктивних (некерованих, таких, що майже не піддаються управлінському впливу на будь-якому рівні соціально-економічної системи держави) та

керованих процесів, що відбувалися й у державі, й в регіоні, й у місті, й у відносинах міста із соціально-економічними системами іншого виду.

Характерні риси соціально-економічної безпеки міста надано на рис. 1.

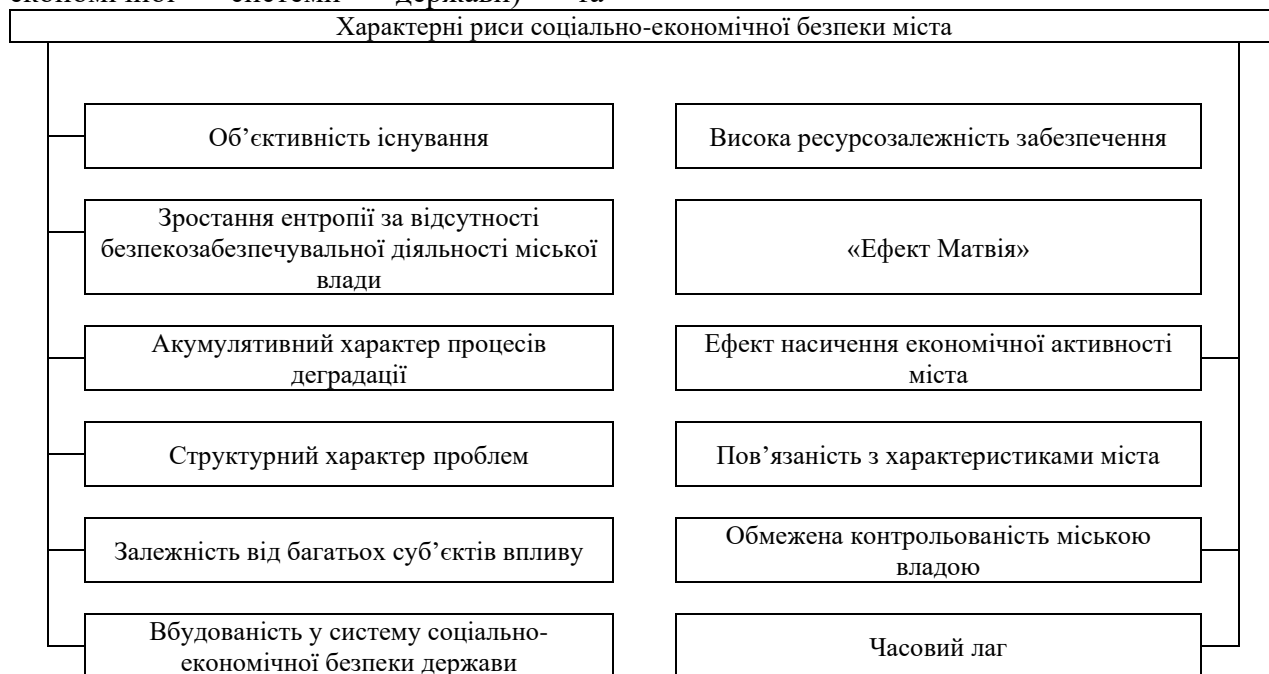

Рис. 1. Характерні риси соціально-економічної безпеки міста

Джерело: розробка автора

Перш за все, слід звернути увагу на таку характерну рису соціально-економічної безпеки міста як її об'єктивний характер: соціально-економічна безпека міста існує незалежно від того, чи приділено увагу цій проблемі на державному або міському рівні, чи опікуються органи державної та міської влади забезпеченням міста (або хоча б визнають наявність проблеми та її актуальність).

Тому можливі намагання владних структур на будь-якому рівні «сховатися» від забезпечення соціально-економічної безпеки міста марні: процеси її зміцнення або послаблення все одно перебігатимуть, але за відсутності уваги до цього питання з боку органів влади, радше, матимуть дегенеративний або перекошований характер.

Саме об'єктивність існування феномена соціально-економічної безпеки міста постулює існування, можливість

виявлення, опису та аналізу інших її характерних рис.

Соціально-економічна безпека міста є ресурсозалежним феноменом: без ресурсів (фінансових, людських, інтелектуальних, матеріальних тощо) її забезпечення практично неможливе. Для міст з різними характеристиками вимоги до ресурсів, міра їхньої субституційності, доступності тощо різняться. Проте наявність ресурсів ще не гарантує досягнення соціально-економічної безпеки міста прийнятного рівня – наявними ресурсами ще потрібно грамотно розпорядитися, для чого кваліфікованим має бути менеджмент міста.

Яскраво вираженою характерною рисою соціально-економічної безпеки міста є зростання ентропії, яка притаманна цьому феномену і як умові, і як результату функціонування та розвитку соціально-економічної системи «місто». Поняття

«ентропія» давно і міцно увійшло в економіку, де його зміст визначено з урахуванням області застосування (наприклад, [8,9,10,11,12 та ін.]).

Якщо скористатися відомим визначенням змісту поняття «ентропія» Л. Больцмана (ентропія - це міра нашого незнання про систему [цит. за 13]), то ентропію як характерну рису соціально-економічної безпеки міста є підстави визначити як міру невизначеності важливішої умови та результату функціонування та розвитку соціально-економічної системи «місто».

Ентропію як характерну рису соціально-економічної безпеки міста можна пояснити кількома причинами:

- неупорядкованістю, хаотичністю, випадковістю, які тією чи іншою мірою (більше чи менше) у різні періоди часу та за різних обставин внутрішнього та зовнішнього характеру притаманні соціально-економічній системі «місто» як великій системі;

- різним характером відносин у різні періоди часу та за різних обставин внутрішнього та зовнішнього характеру між елементами соціально-економічної системи «місто» (відносини співробітництва, конкуренції, нейтралітету тощо), які вибудовуються за різних обставин залежно від збігу, незбігу або протиріччя інтересів суб'єктів соціально-економічних відносин у місті. За умови різності інтересів суб'єктів соціально-економічних відносин у місті та одночасної відсутності відповідного управлінського впливу міра невизначеності щодо соціально-економічної безпеки міста лише зростатиме, причому разом зі зростанням міри хаотичності у соціально-економічній системі «місто». Пояснюється це, перш за все, загальним зростанням ентропії соціально-економічної безпеки міста з достатньо слабким ефектом самоорганізації через принципову антагоністичність інтересів суб'єктів впливу на соціально-економічну безпеку міста (суб'єкти бізнесу, органи міської влади тощо).

Характерною рисою соціально-економічної безпеки міста в Україні є

«ефект Матвія», назва якого походить з притчі з Біблії (Євангеліє від Матвія 25:29): кожному, хто має, дасться та й додасться, хто ж не має, забереться від нього й те, що він має (цит. за [14]). Його зміст стосовно наукових досліджень вперше розкрито соціологом Р. Мертоном: раніше досягнуті результати є окремими ресурсом для подальших досліджень та здобуття нових результатів [15].

Т.А. ДіПрет та Г.М. Ейріх назвали цей ефект «акумуляванням успіху в часі», він і сьогодні розглядається як загальний механізм «формування нерівності в будь-якому часовому процесі, в якому вигідне відносне становище стає ресурсом, що приносить подальші вигоди» [16].

Ефект «Матвія» або ефект акумулявання успіху претендує на універсальність та міждисциплінарність, оскільки доволі стійко виявляється стосовно різних систем та об'єктів. Тому ефект «Матвія» визнано характерною рисою і соціально-економічної безпеки міста.

Прояв ефекту «Матвія» як характерної риси соціально-економічної безпеки міста побачити нескладно: великі, успішні за економічними показниками міста в Україні мають кращі можливості для збереження та посилення соціально-економічної безпеки, ніж міста з обмеженішими можливостями й тим більш депресивні міста.

Адже великі міста з розвинутою економікою мають вищу інвестиційну привабливість для вітчизняних та зарубіжних інвесторів, приваблюють працюючу молодь з менш економічно розвинених районів, мають розвиненіші системи освіти та медичного забезпечення й завдяки цьому - кращі можливості для соціально-економічного розвитку та зміцнення соціально-економічної безпеки міста.

«Ефект Матвія» стосовно соціально-економічної безпеки міста має й зворотний бік, який виявляється в акумулятивному характері процесів деградації: якщо великі міста продовжують накопичувати матеріальні ресурси, є привабливими для інвесторів та працівників, то значна

кількість малих та середніх міст України схильна до деградації. Процеси деградації теж мають накопичувальний характер й після певної межі призводять до значного послаблення соціально-економічної безпеки міста аж до неможливості виправлення ситуації. Саме суттєве послаблення соціально-економічної безпеки характерно для міст в Україні, які отримали (або мають підстави для отримання) статус депресивної території (регіон, промисловий район, сільський район, місто обласного, значення) [17].

З «ефектом Матвія» як характерною рисою соціально-економічної безпеки міста до певної міри перетинається така її відмінність як ефект насичення економічної активності міста, прояв якого послаблює, хоча й не нівелює повністю «ефект Матвія».

Ефект насичення економічної активності міста проявляється у поступовому уповільненні його економічної активності (зменшенні динаміки розвитку економіки міста) та зменшенні економічної привабливості через обмеженість ресурсів, зростання витрат суб'єктів підприємництва, заповнення найпопулярніших ніш ринку, загострення конкуренції, падіння норми прибутку, що негативно позначиться на соціально-економічній безпеці міста. Менш економічно розвинені міста можуть демонструвати значнішу динаміку зростання економіки, ніж великі та багаті міста. За таких умов з певного моменту можливе зростання економічної привабливості інших міст, що мають достатньо розвинену ринкову та виробничу інфраструктуру, але нижчі ціни на фактори виробництва.

Ефект насичення економічної активності міста залежно від конкретних умов, що склалися у конкретному місті, регіоні та країні загалом, діє як каталізатор зміцнення або послаблення соціально-економічної безпеки міста.

Об'єктивною характерною рисою соціально-економічної безпеки міст України незалежно від їхніх особливостей є структурний характер проблем щодо її

забезпечення (зношеність міської інфраструктури, неухильне старіння населення та виїзд економічно активної частки населення з малих та середніх міст у кращому випадку до великих міст, у гіршому – за кордон, деградація промисловості у містах тощо). Ці проблеми формувалися тривалий час, протягом якого еволюціонували від непомічання та нехтування до зрештою визнання, але відсутності зрозумілих шляхів та способів розв'язання. Очевидно, навіть за наявності дієвого інструментарію розв'язання такі проблеми не можна подолати у короткостроковому періоді та й ще винятково за рахунок адміністративних або політичних рішень.

Соціально-економічна безпека міста тісно пов'язана з його особливостями, до деякої міри відображає їх, суттєво залежить від них і не менш суттєво на них впливає, хоча не завжди такий взаємовплив виявляється швидко й має явний (очевидний) характер. Взаємовплив та взаємозв'язок особливостей міста та його соціально-економічної безпеки слугує поясненням некоректності її дослідження виокремлено від ресурсів, доступ до яких має місто, розвиненості його економічної системи, його наявних та потенційних трудових ресурсів, інвестиційної привабливості міста тощо.

Яскравою характерною рисою соціально-економічної безпеки міста є багатосуб'єктність впливу на неї, яких достатньо багато. На рис. 2 показано лише головні суб'єкти впливу.

Кожен із суб'єктів з рис. 2 зацікавлений у зміцненні соціально-економічної безпеки міста, оскільки отримує від цього певні вигоди, але зацікавлений у контексті задоволення власних інтересів, бо кожен з них розуміє та сприймає соціально-економічну безпеку міста скрізь призму їхнього задоволення. Різність інтересів цих суб'єктів слугує підґрунтям суперечностей та навіть конфліктів у впливі на соціально-економічну безпеку міста і може призводити до розбалансування безпекозабезпечувальної діяльності у місті та нікчемності її результатів.

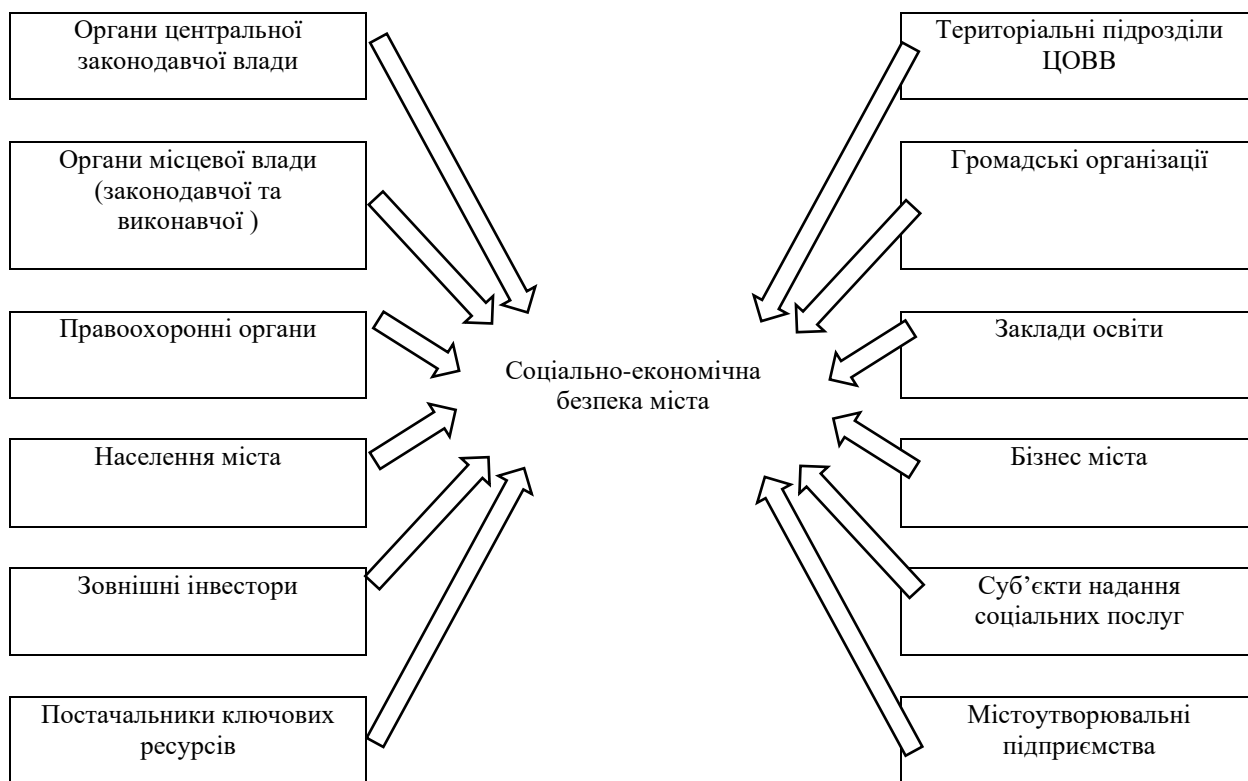

Рис. 2. Суб'єкти впливу на соціально-економічну безпеку міста

Джерело: розробка автора.

Зміцнення соціально-економічної безпеки міста можливе за певної конфігурації спільних дій суб'єктів впливу, в якій неминучими є поступки (до певної межі) власними інтересами для зміцнення соціально-економічної безпеки міста. Створення конфігурації спільних дій суб'єктів впливу є головним завданням безпекозабезпечувальної діяльності міської влади. Головна складність створення такої конфігурації полягає не просто у незбігу інтересів суб'єктів впливу, а у тому, що інтереси часто є антагоністичними. До того ж далеко не завжди суб'єкти впливу відкрито декларують свої інтереси. Часто відкрито проголошуються одні інтереси, тоді як реальними є зовсім інші.

Багатосуб'єктність соціально-економічної безпеки міста як її характерна риса, незбіг інтересів суб'єктів впливу зумовили таку характерну рису як обмежена контрольованість імперативним методом, який заснований на відносинах субординації та беззастережному виконанні суб'єктами нижчого рівня розпоряджень суб'єктів вищого рівня.

Соціально-економічну безпеку міста не можна забезпечити примусовими заходами адміністративного характеру (принаймні за звичайних, а не форс-мажорних обставин, і на тривалий термін).

Результати навіть стислого аналізу нормативної бази підтверджують відсутність можливості прямого директивного впливу органів міської влади на формування та підтримування соціально-економічної безпеки міста: органи міської влади мають розширені повноваження лише за екстраординарних ситуацій (епідемія, оголошення надзвичайного стану або надзвичайної ситуації тощо). В інших ситуаціях суб'єкти господарювання самостійно здійснюють свою діяльність й не підпорядковуються місцевим органам влади. Органи міської влади можуть впливати на зміцнення соціально-економічної безпеки міста лише шляхом стимулювання його економічного розвитку, подолання реалізації загроз, директивно її зміцнити майже неможливо.

Характерною рисою соціально-економічної безпеки міста є її

«вбудованість» до ієрархічної системи економічної безпеки держави (рис. 3). Відповідно до цього характерною рисою

соціально-економічної безпеки міста є її статус одного з елементів соціально-економічної безпеки держави.

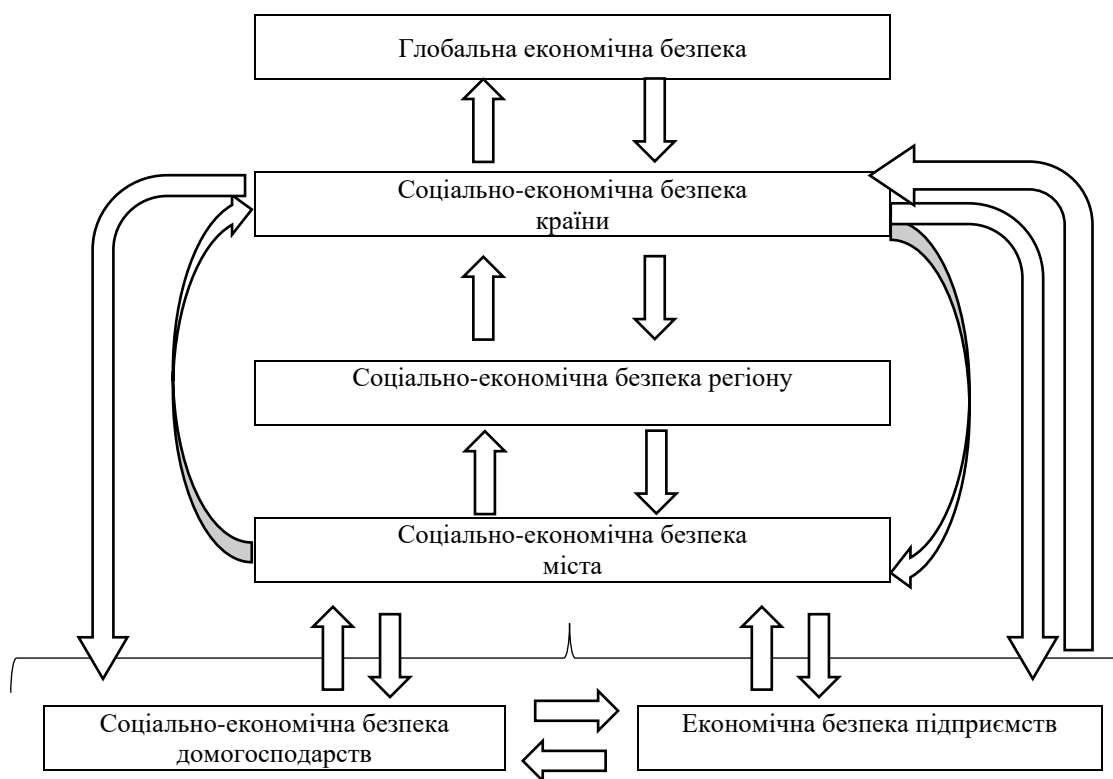

Рис. 3. Місце соціально-економічної безпеки міста у системі соціально-економічної безпеки держави

Джерело: розробка автора

Так, соціально-економічна безпека міста безпосередньо впливає з економічної безпеки суб'єктів господарювання міста. Особливо яскраво цей зв'язок очевидний у невеликих містах, де працюють лише декілька підприємств. З іншого боку, неможливо уявити ситуацію, коли оцінки соціально-економічної безпеки є високими, тоді як мешканці міста випробовують наслідки реалізації різноманітних загроз соціально-економічній системі «місто». Але й зворотній зв'язок очевидний: високий рівень соціально-економічної безпеки міста сприяє зміцненню економічної безпеки підприємств, а зменшення її рівня негативно впливає на безпеку його мешканців та підприємств.

Водночас соціально-економічна безпека міста є складником соціально-економічної безпеки більш масштабних територіальних утворень - регіону та країни. Вплив

соціально-економічної безпеки міста на соціально-економічну безпеку регіону найбільш яскраво в Україні виявляється стосовно великих міст - обласних центрів. Будь-яке погіршення їхньої соціально-економічної безпеки доволі швидко відчувається на рівні області загалом, адже для населення області обласний центр часто є основним працедавцем, платником податків та зборів, великим замовником тощо. Економічні процеси у кількох великих містах вже сьогодні відчутно впливають на соціально-економічну безпеку України загалом.

Одночасно зв'язок соціально-економічної безпеки міста із соціально-економічною безпекою регіону та країни має й зворотній характер: соціально-економічна безпека окремого міста відчутно залежить від соціально-економічної безпеки держави загалом,

зокрема щодо соціальних виплат, пенсійного забезпечення, інвестиційного клімату, податкового режиму тощо. Соціально-економічну безпеку міста не можна розглядати у відриві від соціально-економічної безпеки регіону та держави загалом.

Характерною рисою соціально-економічної безпеки міста є часовий лаг, який проявляється у тому, що результат безпекозабезпечувальних дій суб'єктів

Рис. 4. Комплексність проявів часового лагу як характерної риси соціально-економічної безпеки міста

Джерело: розробка автора

Наявність часового лагу надає певний запас міцності його соціально-економічній безпеці: негативні тенденції у функціонуванні соціально-економічної системи «місто» відчуються не одразу, і певний час місто як складна соціально-економічна система «не помічає» (не випробує) впливу таких тенденцій. Водночас той же самий часовий лаг надає інерційності відклику та зумовлює відсутність швидких результатів безпекозабезпечувальної діяльності міста: навіть системні позитивні дії щодо подолання реалізації загроз різної природи дадуть позитивний ефект у вигляді зміцнення соціально-економічної безпеки міста не одразу, а через певний період.

Часовий лаг як характерна риса соціально-економічної безпеки міста проявляється й в адитивній нелінійності процесів. Спочатку процеси, що безпосередньо позначаються на рівні соціально-економічної безпеки міста - як позитивно, так і негативно - завдяки інерційності та запасу її міцності розвиваються оманливо повільно. Але з

впливу з'являється не одразу, а через певний, іноді тривалий проміжок часу. Наприклад, поява зовнішніх інвесторів у місті може з певною ймовірністю вплинути на його соціально-економічну безпеку через декілька років (ймовірність визначається низкою умов, зокрема дотриманням міською владою попередніх домовленостей). Часовий лаг як характерна риса соціально-економічної безпеки міста за проявом є комплексною рисою (рис. 4).

певного моменту - після досягнення точки «перетину» - швидкість перебігу цих процесів значно зростає й стає до деякої міри пропорційною попереднім результатам таких процесів. Безумовно, у такій ситуації некоректно говорити про експоненційне зростання, але однозначно динаміка процесів, що позначаються на рівні соціально-економічної безпеки міста, після накопичення певної «критичної» маси стає пропорційною раніше сформованим результатам таких процесів. Для соціально-економічної безпеки українських міст адитивна нелінійність справедлива як щодо позитивних процесів (фактично йдеться про «ефект Матвія»), так і щодо негативних процесів (деградація виробництва, старіння міст та вимивання економічно активного населення тощо).

Розглянуті характерні риси соціально-економічної безпеки міста слугують підставою певних висновків, які будуть корисними для практики безпекозабезпечувальної діяльності органів міської влади (табл. 1).

Таблиця 1

Висновки для практики безпекозабезпечувальної діяльності органів міської влади

Характерні риси соціально-економічної безпеки міста	Висновки для практики безпекозабезпечувальної діяльності міста
Об'єктивність існування	Соціально-економічна безпека міста існує безвідносно її визнання міськими органами влади. Відсутність цілеспрямованих заходів щодо її зміцнення є спробою «сховатися» від проблеми, а тому призводить до послаблення соціально-економічної безпеки міста
Ресурсна залежність	Вектор зміни соціально-економічної безпеки міста – зміцнення або послаблення - залежить від наявності ресурсів певних видів та ефективності їхнього використання
Зростання ентропії за відсутності безпекозабезпечувальної діяльності міської влади	Відсутність безпекозабезпечувальної діяльності у місті за наявності низки обставин суттєво сприяє послабленню соціально-економічної безпеки міста. Сподіватися на виникнення ефекту самоорганізації складних соціально-економічних систем, до яких належить місто, можна, але його виникнення має ймовірнісний характер, тоді як зростання ентропії - однозначний
«Ефект Матвія»	Великі економічно розвинені міста мають сприятливіші можливості щодо зміцнення соціально-економічної безпеки, тоді як малі та середні міста, особливо у депресивних регіонах стикатимуться з її послабленням
Акумулятивний характер процесів деградації	Щодо соціально-економічної безпеки міст є підстави очікувати її послаблення через накопичування та відсутність системного розв'язання проблем у функціонуванні соціально-економічної системи «місто», що не вирішувалися десятиліттями (стан ЖКГ, міграційні процеси, охорона здоров'я тощо)
Ефект насичення економічної активності міста	Після досягнення певного рівня подальший приріст економічних результатів економічної підсистеми соціально-економічної системи «місто» зменшуватиметься через насичення міського ринку, падіння норми прибутку тощо. За таких умов розвиток економічної підсистеми соціально-економічної системи «місто» менш економічно розвинених міст може бути динамічнішим
Структурний характер проблем	Значна кількість проблем, що стосовно соціально-економічної системи «місто» є загрозамі системі, мають структурний характер, виникали та актуалізувалися протягом тривалого періоду часу, а тому очікувати на їхнє швидке розв'язання марно. Такі проблеми можуть бути розв'язані протягом також тривалого часу, причому за умови достатньо активної безпекозабезпечувальної діяльності міської влади
Пов'язаність з характеристиками міста	Соціально-економічну безпеку міста не можна зміцнювати та посилювати у відриві від характеристик міста (динаміка економічного розвитку, структура населення, стійкість бюджету тощо) та процесів, які відбуваються у місті (демографічні, політичні тощо)
Залежність від багатьох суб'єктів впливу	Соціально-економічна безпека міста, її рівень та перспективи зміцнення залежать не лише від дій міської влади, але випробовує вплив й інших суб'єктів (представників бізнесу, місцевих громад, громадських організацій, потенційних інвесторів тощо), кожен з яких має власні інтереси та наміри їх відстоювати
Обмежена контрольованість міською владою	Органи міської влади не спроможні за допомогою адміністративно-організаційних заходів забезпечити необхідний рівень соціально-економічної безпеки міста. До її зміцнення мають залучатися всі елементи соціально-економічної системи «місто», всі суб'єкти впливу, для чого, враховуючи різність їхніх інтересів, необхідний механізм спільних дій
Вбудованість у систему соціально-економічної безпеки держави	Соціально-економічна безпека міста є складовою соціально-економічної безпеки регіону та соціально-економічної безпеки держави, що проявляється у взаємовпливі їхніх елементів. Тому у забезпеченні соціально-економічну безпеку міста необхідно враховувати поведінку та інтереси елементів соціально-економічної безпеки регіону та соціально-економічної безпеки держави
Часовий лаг	Часовий лаг за проявом є комплексною характерною рисою, що проявляється у наявності певного запасу міцності соціально-економічної безпеки міста, інерційності відклику та відсутності швидких результатів безпекозабезпечувальної діяльності міста, адитивній нелінійності процесів, що сприяють зміцненню або послабленню соціально-економічної безпеки міста.

Джерело: розробка автора

Характерні риси соціально-економічної безпеки міста самі по собі не впливають на неї, вони не зміцнюють і не послаблюють її, вони об'єктивні, не залежать від рішень владних структур (держави, регіону, міста). Але характерні риси соціально-економічної безпеки міста сприяють посиленню або послабленню впливу різноманітних чинників на її рівень, відображають об'єктивні зміни або залежності, історичні тенденції щодо динаміки соціально-економічної безпеки міста.

Врахування характерних рис соціально-економічної безпеки міста спроможне посилити результативність безпекозабезпечувальної діяльності міської влади, пригальмувати або відтермінувати реалізацію загроз соціально-економічній системі «місто» та послабити наслідки цієї реалізації. І навпаки, намагання міської влади знехтувати характерними рисами соціально-економічної безпеки міста може суттєво зменшити результативність безпекозабезпечувальної діяльності міської влади і пришвидшити реалізацію загроз соціально-економічній системі «місто».

Висновки. Для отримання повного та всебічного уявлення про соціально-економічну безпеку міста проведено аналіз її характерних рис, у сукупності яких відображається не лише її іманентна (внутрішня) сутність, а й система зв'язків і відносин, у яких цей феномен формується та розвивається. Характерні риси слугують інструментом об'єктивізації доволі абстрактної по суті категорії «соціально-економічна безпека міста».

Характерні риси соціально-економічної безпеки міста самі по собі не впливають на неї, вони не зміцнюють і не послаблюють її, вони об'єктивні, не залежать від рішень владних структур міста, але сприяють посиленню або послабленню впливу різноманітних чинників на її рівень. Кожна з описаних характерних рис позитивно або негативно впливає на результати безпекозабезпечувальної діяльності органів міської влади, а тому їх конче необхідно враховувати при формуванні стратегії та тактики забезпечення соціально-економічної системи «місто». Врахування

характерних рис соціально-економічної безпеки міста спроможне посилити результативність безпекозабезпечувальної діяльності міської влади.

Література:

1. Соціально-економічна безпека. Пошук у базі Google Scholar. URL: https://scholar.google.com.ua/scholar?start=0&q=соціально-економічна+безпека&hl=uk&as_sdt=0,5&as_vis=1.
2. Бондарчук М., Калініченко Д. Соціально-економічна безпека: сутнісний аспект. *Логос*. 2019. №5. С. 28–31.
3. Кузьменко В. Регіональні та галузеві аспекти соціально-економічної безпеки держави. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2018. №3(1). С. 63–68.
4. Сторожук О., Заярнюк О. Вплив людського капіталу на соціально-економічну безпеку регіону. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2017. №31. С. 95–103.
5. Маргасова В. Г. Теоретико-методологічні основи забезпечення економічної безпеки регіону. *Актуальні питання економіки*. 2011. №10(124). С. 186–193.
6. Ткаченко В. Г. Проблемы региональной экономической безопасности в условиях постиндустриального периода в Украине. *Економіка АПК*. 2008. № 5. С. 22–27.
7. Матросова В. О., Хижняк О. В. Соціально-економічна безпека регіону як складова економічної безпеки країни. *Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум-2012»*: праці 8-ї Міжнар. наук.-практ. конф. 5-7 грудня 2012 р. Харків: НТУ «ХП», 2012. С. 312–314.
8. Прангишвили И. В. Энтропийные и другие системные закономерности: Вопросы управления сложными системами / Ин-т проблем управления им. В.А. Трапезникова. Москва: Наука, 2003. 428 с.
9. Низовкина Н. Г. Оценка темпов развития предприятия на основе связи темпов с энтропией. *Экономические науки*. 2009. № 2. С. 211–215. URL: https://ecsn.ru/files/pdf/200902/200902_211.pdf.
10. Лийв Э. Х. Инфодинамика. Обобщенная энтропия и негэнтропия. Таллинн, 1998. 200 с. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=123730>.
11. Чаленко О. Ю. Самоорганізація, ентропія в природі та економіці. *Наука та інновації*. 2013. Т. 9. № 4. С. 13–24.
12. Ягельська К. Ю. Енергія та ентропія у формуванні хвиль розвитку економічної системи. *Міжнародна економічна політика. Спец. випуск у 2-х частинах*. 2012. Ч. 1. С. 274–280.
13. Веденяпин В. В., Аджиев С. З. Энтропия по Больцману и Пуанкаре. *Успехи математических наук (УМН)*. 2014. Т. 69, вып. 6(420). С. 45–80. URL: <http://www.mathnet.ru/links/b2dd20c625b9be87f99ccc7494bded68/rm9635.pdf>.

14. Притула Я. Ефект Матвія. URL: <https://ucu.edu.ua/news/efekt-matviya/>.

15. Merton R. K. The Matthew effect in Science. *Science*. 1968. 159 (3810). 56–63.

16. DiPrete Th. A., Eirich G. M. Cumulative Advantage as a Mechanism for Inequality: A Review of Theoretical and Empirical Developments. *Annual Review of Sociology*. 2006. Vol. 32. P. 271-297 URL: <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.32.061604.123127>.

17. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#top>.

References:

1. Socio-economic security. Search Google Scholar (2021), retrieved from : [https://scholar.google.com.ua/scholar?start=0&q=sotsia lno-ekonomichna+bezpeka&hl=uk&as_sdt=0,5&as_vis=1](https://scholar.google.com.ua/scholar?start=0&q=sotsia%20ekonomichna+bezpeka&hl=uk&as_sdt=0,5&as_vis=1).

2. Bondarchuk, M. and Kalinichenko, D. (2019), “Socio-economic security: the essential aspect”, *Lohos Logos*, №5, pp. 28–31.

3. Kuzmenko, V. (2018), “ Regional and sectoral aspects of socio-economic security of the state”, *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*, №3(1), pp. 63–68.

4. Storozhuk, O. and Zaiarniuk, O. (2017), “The impact of human capital on the socio-economic security of the region”, *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, №31, pp. 95–103.

5. Marhasova, V. H. (2011), “Theoretical and methodological foundations of economic security of the region”, *Aktualni pytannia ekonomiky*, №10(124), pp. 186–193.

6. Tkachenko, V. H. (2008), “Problems of regional economic security in the conditions of the post-industrial period in Ukraine”, *Ekonomika APK*, № 5, pp. 22–27.

7. Matrosova, V. O. and Khyzhniak, O. V. (2012), “Socio-economic security of the region as a component of economic security of the country”, *Doslidzhennia ta optymizatsiia ekonomichnykh protsesiv «Optimum-2012»* [Research and optimization of economic processes "Optimum-2012"], pratsi 8-yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [works of the 8th International. scientific-practical conf.], NTU «KhPI», Kharkiv, Ukraine, pp. 312–314.

8. Prangishvili, I. V. (2003), *Entropiynnye i drugie sistemnyie zakonomernosti: Voprosyi upravleniya slozhnyimi sistemami [Entropy and other system regularities: Issues of control of complex systems]*, Nauka, Moscow, Russia, 428 p.

9. Nizovkina, N. G. (2009), “Estimation of the rate of development of an enterprise based on the relationship of rates with entropy”, *Ekonomicheskie nauki (Economic Sciences)*, № 2, pp. 211–215, retrieved from : https://ecsn.ru/files/pdf/200902/200902_211.pdf.

10. Liyv, E. H. (1998), *Infodinamika. Obobschennaya entropiya i negentropiya [Infodynamics. Generalized entropy and negentropy]*, Tallinn, Estonia, 200 p, retrieved from : <https://www.litmir.me/br/?b=123730>.

11. Chalenko, O. Yu. (2013), “Self-organization, entropy in nature and economy”, *Nauka ta innovatsii*, part. 9, № 4, pp. 13–24.

12. Yahelska, K. Yu. (2012), “Energy and entropy in the formation of waves of economic system development”, *Mizhnarodna ekonomichna polityka. Spets. vypusk u 2-kh chastynakh*, DVNZ «KNEU im. Vadyma Hetmana», Kyiv, Ukraine, pp. 274–280.

13. Vedenyapin, V. V. and Adzhiev, S. Z. (2014), “Entropy according to Boltzmann and Poincaré”, *Uspehi matematicheskikh nauk (UMN)*, V. 69, № 6(420), pp. 45–80, retrieved from : <http://www.mathnet.ru/links/b2dd20c625b9be87f99ccc7494bded68/rm9635.pdf>.

14. Prytula, Ya. (2021), “Matthew's effect”, retrieved from : <https://ucu.edu.ua/news/efekt-matviya/>.

15. Merton, R. K. (1968). *The Matthew effect in Science*. *Science*. №159 (3810), pp. 56–63.

16. DiPrete Th. A., Eirich G. M. (2006), *Cumulative Advantage as a Mechanism for Inequality: A Review of Theoretical and Empirical Developments*. *Annual Review of Sociology*. Vol. 32. P. 271-297. Retrieved from : <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.32.061604.123127>

17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine “On stimulating the development of regions”, from : від 08.09.2005, № 2850-IV. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#top>.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2021 р.